

in prepričljivo prenašanje znanj in izkušenj pa se ne dogaja toliko s poučevanjem po metodi intelektualnega učenja, ampak predvsem v osebnem človeškem odnosu ob praktični uporabi znanj in izkušenj; ta način razvijamo v obliki metode skupinskega socialnega učenja, pri katerem velja geslo, da so *vsi učitelji in vsi učenci, razlike pa jih bogatijo*.

Vsak človek je bolj nadarjen za določeno kulturno panogo ali usmerjen vanjo; v njej si je v prvi polovici življenja nabral veliko znanja in izkušenj. Po upokojitvi je ena od najbolj osrečujočih oblik dejavnega (aktivnega) staranja, če se ljubiteljsko posveča tej panogi skupaj z drugimi, ki jih zanima isto kulturno delovanje, še zlasti, če s tem vidno bogatijo svojo krajevno ali druge skupnosti.

Prav tako ima vsakdo v tretjem življenjskem obdobju nekatere panoge kulture pri srcu kot neizpolnjene želje, ki mu bodisi ostajajo iz mladosti ali so ga navdušile v srednjih letih, pa zanje ni imel časa. Po upokojitvi je priložnost, da se zavestno odloči zanje in poišče primerno družbo ljudi, ki z veseljem iščejo lepoto v tej panogi kulture.

V obeh primerih se možnosti za osebni razvoj še povečajo, če v ljubiteljski kulturni skupini sodelujejo ljudje poleg upokojencev tudi ljudje iz mlajših dveh generacij. Seveda govorimo v obeh primerih o kulturi v najširšem pomenu besede, to je o vseh njenih vejah, ki so bile navedene zgoraj.

Staranje s kulturo je skupaj z gibanjem, zdravim prehranjevanjem in zavestnim oblikovanjem lepega vsakdanjega sožitja glavni vir za človekov telesno, duševno, duhovno in socialno zdrav in smiseln razvoj v starosti.

Kultura staranja. V današnjem razvitem svetu je množično razširjena socialna patologija staromrzništva (ageism): stari ljudje so družbeno marginalizirani, sami pa težko sprejemajo svojo starost in stališče, da je to obdobje njihovega življenja enako smiselno, kakor sta bili mladost in srednja leta poklicnega in družinskega življenja. Danes ljudje težko uvidijo pristne možnosti za svoj smiselni razvoj v starosti.

Psihosocialne posledice te patologije so stopnjujoča se osamljenost starejših, njihova zagrenjenost, pretirano kritična zahtevnost do drugih, negotovost, strah in depresivnost; nadaljnja posledica so njihove težave v medgeneracijskem sožitju in nemoč pri prenašanju nosilnih človeških vrednot iz roda v rod. Te množične simptome lahko združimo v pojem nerazvita kultura staranja.

V gerontogiji je danes komaj katera naloga bolj pereča, kakor razvijanje kulture staranja, ki bo odgovarjala današnjim življenjskim razmeram in demografskemu stanju. Ena od odločilnih družbenih značilnosti 21. stoletja bo prevladujoč delež starih ljudi, ki so sorazmerno zdravi in samostojni, pa tudi visok delež ljudi, ki so ob starostnem pešanju odvisni od pomoči drugih – za te je neizbežna sestavina kulture staranja tudi trden antropološki odgovor na vprašanje o smislu odvisnosti.

J. Ramovš

STARANJE IN VEROVANJE

angleško: *ageing and belief (religiosity)*

Verovanje je redna sestavina človeških kultur od njihovih najzgodnejših začetkov, ki so nam znani, do danes. Za eno od bistvenih sestavin verovanja se uporablja isti

besedni koren kakor za kulturo – to je **kult** (bogočastje in molitev). Verovanje je sklop osebnih iskanj, stališč, prepričanj, usmeritev, navad in slutenj o človeku nedojemljivi skrivnosti ali absolutni presežnosti, to je o temelju celotne danosti ter o algoritmu in smislu razvoja vsega, od vesolja do življenja, od človeške zavesti do njegove svobode in odgovornosti ter vsake posameznosti in celote svojega osebnega življenja.

Verovanje je osebno doživljanje in osebna izkušnja, na družbeni ravni so verujoči povezani v verske skupnosti po skupnem verovanju. Družbena organiziranost religij ima neštete oblike, ki odgovarjajo zgodovinskemu razvoju in konkretnim razmeram določene kulture. V današnjih družbah blaginje se poleg večine prebivalstva, ki se opredeljuje za verne in za člane določene veroizpovedi, del prebivalstva, ki je večji kakor v preteklosti, opredeljuje za neverne ali za verne v smislu povsem osebnega verovanja brez povezave s katero od organiziranih veroizpovedi.

Po raziskovalnih podatkih verovanje narašča s starostjo: starejših ljudi je več vernih, njihovo verovanje je bolj živo in več jim pomeni kakor mlajšim. Z ene strani je to odraz današnje tranzicijske krize veroizpovedi pri njihovem prehodu iz tradicionalnemu sožitju prilagojenih oblik v oblike, ki isto verovanje omogočajo v sodobnih življenjskih razmerah. Z druge strani pa se v tem odraža psihološko spoznanje o razvoju človekovih vrednot skozi življenje (Musek), ko dionizične (potenčne

in hedonske) vrednote prehajajo v apolonske (izpolnitvene in moralne). Vsekakor sodita med temeljne človeške potrebe eksistencialni nemir in bivanjska negotovost; bivanjski nemir nas žene v razvoj in iskanje pristne sreče, bivanjska negotovost pa motivira iskanje temeljne varnosti in prazaupanja, brez česar je človek usodno ohromljen s strahom. Ti dve potrebi in zmožnosti s starostjo ne pojenjata, ampak se kvečjemu krepiata.

V vseh kulturah in razmerah so mnogi doživeli pristno uresničitev vseh teh potreb v verovanju. Duhovni razvoj v okviru svojega verovanja je v starosti za mnoge najdostopnejša pot do človeškega zorenja v samem sebi in posledično v kakovostnem sožitju z drugimi.

Gerontologija ni pristojna za razvijanje in uporabo verskih metod za razvoj v starosti. Verovanje sodi med najbolj intimne osebne naloge posameznika, v skupnosti služijo verskim potrebam poklicni in laični verski delavci vsake od veroizpovedi. Enako nestrokovno kakor bi bila izvajanje verskih storitev s strani gerontološke stroke, pa je nestrokovno, če gerontologija, programi za kakovostno in zdravo staranje ter za oskrbo ignorirajo ali prezirajo možnosti verskega zorenja v starosti in odklanjajo smiselno sodelovanje s tistimi, ki pošteno delajo s starimi ljudmi na verskem področju. Verska gerontologija je sestavni del celostne gerontologije na osebni in družbeni ravni.

J. Ramovš